

IZ ISTORIJE SEFARDSKE ZAJEDNICE U ENGLESKOJ

Prvi sefardski useljenici u ovu zemlju bili su Marani — pokršteni Jevreji, koji su ovamo došli početkom XVII veka bilo direktno iz Portugalijske, bilo preko Amsterdama, tako da je polovinom XVII veka već postojalo malo naselje tih Jevreja u londonskom Sitiu. Oni su javno ispovedali hrišćanstvo, ali u tajnosti pridržavali su se propisa svoje jevrejske vere i sastajali se u privatnim stanicama na molitvu.

Većina tih useljenika bili su trgovci. Oni su održavali trgovačke veze sa raznim zemljama, i njih je rado primio Kromvel u želji da ojača ekonomski položaj Engleske.

Najistaknutiji od tih useljenika bio je Antonio Fernandez Karmahal. On je bio trgovac u londonskom Sitiu, ali je pored toga stajao u Kromvelovoj obaveštajnoj službi — dužnost, koju je blagodareći svojim vezama u inostranstvu, obavljao sa dosta veštine i spretnosti. Možda je on bio prvi Jevrejin koji je postao engleski državljani. On i drugi članovi ove grupe bili su prvi koji su tražili od Kromvela da dozvoli ponovno useljavanje Jevreja u Englesku i učestvovali su u svim pregovorima u vezi sa tim nastojanjima, čiji je glavni pokretač bio Menaše Ben Izrael.

Ta nastojanja urodila su plodom tek za vreme restauracije. Kralj, u tom pogledu mnogo liberalniji od Kromvelovih savetnika, izašao je u susret tim nastojanjima, te su krajem 1661 godine skoro svi ugledniji članovi zajednice postali engleskim građanima.

Odmah potom stvorena je prva kongregacija, tipična za sefardske Jevreje: već 1664 bio je objavljen prvi Askamot (ustav sinagoge), izrađen po uzoru na Askamot sefardske zajednice u Amsterdamu, koja je pak sa svoje strane uzela kao uzor propise sefardske zajednice u Veneciji.

Ovim Askamotom se pod pretnjom teške kazne — ekskomunikacije (herem) — zabranjuje stvaranje neke druge kongregacije. Mnogi smatraju da je to učinjeno iz straha da bi druga kongregacija (dakle aškenaska) mogla da ugrozi nadmoćnost sefardske zajednice i njen odlučujući uticaj u jevrejskim pitanjima. Ali ja smatram da se tadašnji Sefardi nisu plašili toga, nego su se bojali da se ne

stvore druge sefardske kongregacije na štetu jedinstva sefardske zajednice. Oni su imali pred očima primer Soluna, gde je u to vreme bilo nekoliko sinagoga koje su primenjivale razne rituale. Svi su ovi rituali bili sefardskog porekla, ali liturgija nije bila jedno-obrazna, jer su postojali običaji Aragona, Kastilje, Katalonije, koje su iseljenici preneli u novu zemlju, te je to stvaralo antagonizam, pa je dolazilo i do fizičkih razračunavanja.

U duhu sefardske tradicije Askamot je imao propise i o objavljivanju knjiga, za što je valjalo imati pristanak h a h a m a i m a h a m a d a. Za klevetničke publikacije bila je predviđena kazna ekskomunikacije. Ovo je bilo ne samo u cilju da se sačuva vera, nego i radi toga da se spreči svaka akcija koja bi mogla stvoriti teškoće kod civilnih vlasti, a tu se pre svega ciljalo na to da se vernici uzdržavaju od svake političke aktivnosti.

Sefardska zajednica je od samog početka shvatila da nema napretka bez religioznog vođe, koji će verno predstavljati tradiciju španskog odn. portugalskog Jevrejstva. Njihov haham se starao ne samo o tome da se Zakon vrši u jevrejskom duhu, nego je i vaspitavao omladinu. Celokupna prosveta bila je pod direktnom kontrolom hahama.

Jedan od tih ljudi bio je haham Jakob Sasportas, koga je španska i portugalska zajednica u ovoj zemlji postavila 1664 za prvog hahama kongregacije. On je smatran za jednog od najposobnijih ljudi svoga vremena. On je uživao veliko poštovanje i njegov uticaj se osećao u londonskoj zajednici dugo posle njegova odlaska.

On je igrao istaknutu ulogu u borbi protiv mesijanskog pokreta Šabetaj Cvi-a, lažnog mesije, čije su se pristalice mogle naći u svakom jevrejskom centru na Istoku i Zapadu.

Tradicionalno nastojanje sefardskih hahama da pomire filozofiju sa religijom i da iskoriste filozofiju kao sredstvo za odbranu religije došlo je do punog izražaja kod hahama Nieto, koji je bio postavljen 1702 godine.

Nieto je bio jedan od najvećih hahama koje je španska i portugalska kongregacija ikada imala, i njegove publikacije na hebrejskom, portugalskom i španskom bile su ne samo religijske već i filozofske sadržine. Zbog njih su ga napadali neki članovi njegove kongregacije, te je tako došlo do spora, koji se najpre vodio pred sefardskim Bet Dinom u Hamburgu i Altoni. Najzad se našao modus vivendi, ali ultra-ortodokсни elementi nisu bili nikada zadovoljni i optuživali su i dalje Davida Nieto da je naklonjen filozofskim teorijama Spinoze.

Sefardska zajednica u Engleskoj je već od samog početka težila da sačuva običaje i obrede svojih predaka na Iberijskom poluostrvu. U tom pogledu ona je išla stopama Sefarada u zapadnoj i istočnoj Evropi i u Americi, gde su stvarane zajednice koje su održavale ne samo karakter i tradicije sefardskog Jevrejstva, već vrlo često i same Španije i Portugaliije. Otuda je zadržan španski, a doc-

nije portugalski jezik kao jezik na kome su održavani sastanci i vođeni zapisnici. Pa i docnije, kad se uvidelo da to nije više praktično ipak je nešto od toga zadržano tako da se još i danas saopštenja o počasnim funkcionerima sinagoge i mahamada, kao i onih koji se pozivaju da izvrše micvot na šabat daju na portugalskom. U ranijim danima priličan deo molitava čitan je na španskom, ali se sada to čini samo u slučaju Haftare na Tiša Beaf.

Premda Sefardi u ovoj zemlji nisu mogli dugo da zadrže svoju brojčanu superiornost, oni su u toku dugog perioda ipak ostali na ključnim položajima komunalnih ustanova engleskog Jevrejstva uvek u težnji da svojoj maloj zajednici sačuvaju slavu prošlosti. Oni su nastojali da naknade svoju brojčanu inferiornost boljom organizacijom i strogim čuvanjem tradicije. Oni su sačuvali svoje vlastite dobrotvorne ustanove — svoj vlastiti Odbor staraca i bolnicu za stare. Oni su ostali, i još uvek su, aktivni u celokupnoj zajednici i zauzimaju mnoge uticajne položaje u njoj. Njihov uticaj je daleko veći no što bi odgovaralo njihovoj brojčanoj snazi u zemlji.

Oni su se uvek odupirali tumačenju judaizma koje se ne može opravdati bilo tradicijom ili saznanjem jer su osećali da će to nesumnjivo dovesti do rasula. S druge strane, oni nisu mogli da se slože ni sa onima koji su predstavljali judaizam samo u starim i primljenim formama i koji su se fanatično držali svojih gledišta.

Blagodareći toj tradiciji Sefarada — koja jasno pokazuje njihovo izbegavanje raspuštenosti i mrskost prema fanatizmu — oni su u mogućnosti da igraju odlučujuću ulogu i da u jevrejsku zajednicu u Engleskoj unesu duh razumevanja i dobre volje. Oni osećaju da moraju sačuvati svoju osobenost, ne samo radi toga da bi bili različiti ili zbog toga što tvrdoglavo odbijaju da se spoje sa drugim zajednicama, već stoga što veruju da pridržavajući se svojih starih tradicija i radeći u duhu svoje istorije oni mogu pružiti veći doprinos judaizmu uopšte i stvaranju i produženju jevrejskog života koji će biti inspiracija za nas i za druge.